

גבולות היחידה: ספר שמואל א' פרק ג', פס' א'-י"ד

נושא היחידה: הנבואה הראשונה של שמואל

מספר שיעורים: 1

כתבה: יעל גרוסברג

כללי:

בשיעור זה נלמד על הפעם הראשונה שבה התגלה הקב"ה אל שמואל בנבואה. בתחילה, לא הבין שמואל כי ה' מדבר אתו, וחשב כי זהו עלי. לאחר הדרכתו של עלי כיצד לנהוג, אומר ה' לשמואל דברי נבואה קשים שיקרו באותו היום לעם ישראל ולבית עלי.

פתיחה:

המורה יציג בפני התלמידים חפץ או מאכל שהנו זול יחסית (מלפפון/תפוח/כדור קטן/משרוקית וכיו"ב), וישאל את התלמידים – כמה בערך עולה החפץ שאני מחזיק ביד? (5-2 ש"ח) תארו לכם שישנה ארץ רחוקה, שבה מוכנים לשלם על הדבר הזה 200 ש"ח. יש לכם רעיון מדוע? התלמידים יגיעו למסקנה, כי כאשר דבר אינו נפוץ, אינו קיים הרבה – הוא הופך ליקר. אולם ככל שיש יותר מאותו מוצר - כך ניתן להשיגו בזול יותר והוא אינו נחשב יקר. אם ישנו צורך בחידוד נוסף – ניתן לתת דוגמה על זהב. האם זהו דבר יקר או זול? זהב הוא מוצר יקר מאוד. אולם אם לפתע ימצאו בארץ ישראל אזור ענק שבחפירה פשוטה בו מגיעים לטונות של זהב, מה יקרה? בבת אחת, כל מחיר הזהב ירד, והוא יהפוך מדבר יקר לדבר פשוט. כלומר – דבר יקר הוא דבר שאינו קיים הרבה.

בשיעור הקרוב נלמד על משהו יקר מאוד. נקרא את הפסוק הראשון ותגידו - מהו?

לימוד הפסוקים:

קריאת פס' א'

מהו הדבר היקר באותם ימים? דבר ה' - הנבואה.

כדי להבין את חלקי הפסוק, המורה יכתוב זאת על הלוח באופן של תקבולת:

וְדָבַר ה' הָיָה יָקָר בְּיָמֵינוּ הָהֵם

אֵין חֲזוֹן נִפְרָץ

המורה יסביר את המושג תקבולת: ישנם חלקים מקבילים בפסוק - כאשר שני חלקי הפסוק מבטאים את אותה המשמעות.

מה מקביל בחלק השני למילים "דבר ה'" ? חזון. חזון = נבואה.

ומה מקביל לכך שזה יקר ולא מצוי הרבה? "אין... נפרץ". נפרץ = מצוי. דבר ה' אינו קיים הרבה.

הנביא מיידע אותנו על המושג הזה, כדי שנבין את הסיפור שמתרחש בפרקנו:

קריאת פס' ב'-ה'

היכן נמצא שמואל? שוכב בהיכל ה'. (רש"י מפרש כי שמואל ודאי לא שכב במקום הארון, אלא היה מקום המיועד ללוויים לשינה.)

ולפתע, ה' מתגלה אליו: "שמואל, שמואל".

ומה שמואל חושב? שעלי קרא לו.

מדוע הוא אינו מבין שה' הוא המתגלה אליו? מכיוון שדבר ה' היה יקר. שמואל לא חווה מעולם נבואה, והוא אינו מעלה בדעתו כי ה' מדבר אתו.

בשלב זה יקרא המורה לשני מתנדבים: האחד יהיה שמואל, והשני יהיה עלי.
שניהם ילכו לישון בשני צדי הכיתה.
המורה יחזור ויקרא החל מפס' ב' ועד פס' ח'. כעת לאחר ההבנה וההסבר, התלמידים יציגו את זה תוך כדי הקריאה.

כמה פעמים ה' קורא לשמואל והוא חושב כי עלי קורא לו? שלוש פעמים.
בכל פעם הוא רץ לעלי ואומר לו: הנני!
← המורה ישאל את התלמידים: כיצד הייתם אתם מגיבים אם מישהו היה קורא לכם בזמן השינה? אתם רצים אליו והוא אומר: "לא קראתי". פעם אחת, פעמיים, פעם שלישית...
רובנו היינו מתעצבנים: אני עייף, אתה קורא לי, ובסוף אומר שלא קראת לי!!!
אבל כיצד מגיב שמואל? אנו רואים את מידותיו הנעלות של שמואל. מיד הוא קם, רץ לעלי ואומר: הנני! אני כאן לעשות מה שתאמר - גם בפעם השלישית!

ומה קורה בפעם השלישית? עלי מבין כי ה' מדבר עם שמואל, ועל כן הוא ייתן לו כעת הדרכה מה עליו לעשות (שיעור נביא ☺).

משימה: על התלמידים לקרוא בשקט את פס' ט', ולכתוב במחברת מה ההדרכה של עלי לשמואל כאשר ה' יקרא אליו.
שמואל צריך לענות: "דבר ה' כי שומע עבדך".
← מה אנו לומדים על שמואל מכך שה' התגלה אליו (במיוחד כשראינו כי באותה התקופה זה לא היה דבר נפוץ)?
אנו רואים את גדולתו וקדושתו של שמואל, שזוכה שה' בעצמו מדבר אליו!

טרום קריאה: מומלץ לומר לתלמידים כי דברי הנבואה שיאמר ה' לשמואל, אינם קלים להבנה. אך עליהם לנסות להבין האם זו נבואה האומרת שיקרה משהו טוב או משהו רע, ועל מי מדברת הנבואה.
בכיתות ברמה גבוהה, ניתן לשאול מהם שני הנושאים שעליהם מדברת הנבואה - שני "הנמענים" שהנבואה נאמרת עליהם.

קריאת פס' י"ד

יש לקרוא פסוקים אלו בדרמטיות ובקול רם כדי להעצים את ממד הנבואה.
לאחר הקריאה, ישאל המורה: מהו נושא הנבואה? האם מדובר על כך שיקרה משהו טוב או משהו רע? צרה קשה לעם ישראל ופורענות לבית עלי.

המורה יכתוב/יקרין על הלוח את שני הפסוקים הראשונים של הנבואה:
וַיֹּאמֶר ה' אֶל שְׁמוּאֵל הִנֵּה אֲנִי עֹשֶׂה דְבַר בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר כָּל שָׁמְעוּ תַצְלִינָה שְׁתֵּי אַזְנֵי:
בְּיָוִם הַהוּא אֶקִּים אֶל עָלִי אֶת כָּל־אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֵל בֵּיתוֹ הַחֵל וְכֹלָה:

¹ התלמידים יקראו כאן את כל הפסוקים עד פסוק י"ד, מכיוון שזו כל הנבואה שנאמרת לשמואל, אולם הלמידה בפועל תהיה עד פסוק י"ב. ובשיעור הבא נתחיל מפסוק י"ג, מכיוון שפסוק זה משמעותי ללימוד היחידה הבאה.

המורה ישאל: הקב"ה אומר לשמואל שהוא יעשה משהו, שכל מי שישמע זאת – "תצלינה שתי אוזניו" – מה הכוונה? כמו מה זה נשמע לכם המילה "תצלינה"? (למורה: שים לב כי ישנו חיריק מתחת לאות צ')²

המורה ישמע את תשובות התלמידים, ויכוונם כי תצלינה = מצילתיים. מומלץ להביא מצילתיים, אם ישנה דרך להשיג אותם בקלות, ולעשות איתם רעש חזק בכיתה. ניתן גם להביא שני מכסי סירים, שבהינקשם יוצרים קול דומה. המורה ישאל: מה קורה כאשר משמיעים קול מצילתיים קרוב מאד לאוזן? האוזן רועדת וכואבת ממה שהיא שומעת, מכיוון שזהו קול חזק ועוצמתי. אם כן, מה יקרה למי שישמע את הדבר אשר יעשה ה'? ניתן לכוון למצודות דוד: תצלינה שתי אוזניו - ירעדו אוזניו מגודל החרדה. כלומר- הקב"ה יעשה דבר כל כך נורא וקשה בעם ישראל, שכל מי שישמע זאת, ירעד ויחרד.

הפסוק הראשון הוא נבואה קשה לכלל עם ישראל.

"ביום ההוא אקים אל עלי את כל אשר דיברתי על ביתו"
באותו היום, יעשה הקב"ה גם דבר קשה לבית עלי.
כאן המקום לשאול את התלמידים, וכך להיזכר: אילו דברים למדנו בשיעור הקודם כי ה' יעניש בהם את עלי?

1. לא יהיה זקן בביתו (כולם ימותו צעירים).
2. ה' יבחר, במקום בית עלי, כהן אחר שיהיה נאמן וראוי.
3. מי שיישאר בבית עלי- יהיה עני ורעב ללחם.

והפסוק מסיים במילים: "החל וכלה". מה משמעות מילים אלו? אילו מילים זה מזכיר לכם? החל = התחלה.
כלה = לכולת, לסיים (ניתן להזכיר את מילות הקידוש- "ויכל אלוקים ביום השביעי מלאכתו"- הקב"ה סיים את מלאכת הבריאה).

מה הקשר של המילים "החל וכלה" לכאן? הקב"ה מתחייב שהוא יבצע את כל חלקי נבואת הפורענות לעלי, מההתחלה ועד הסוף.

סיכום הנבואה: אנו רואים כי הנבואה קושרת בין שתי רעות: אחת לאומית ואחת פרטית, שתקרינה באותו יום. האסון הלאומי ירעיד את לב כל שומעיו ("דבר בישראל אשר כל שמעו תצלינה שתי אוזניו"), ובו ביום, תבוא גם הרעה על בית עלי.
למורה: בשלב זה, איננו יודעים מהו האסון הגדול שעתיד להיות בישראל וכיצד תתממש הפורענות על בית עלי. יש לומר לתלמידים כי הדבר יתברר בפרק הבא (ד', י"ח-י"ח: במערכה כנגד הפלישתים באפק נחלו ישראל מפלה קשה, וארון הברית נשבה בידי פלישתים. באותה המערכה מתו שני בני עלי, חפני ופנחס, וכאשר הבשורה הגיעה עד עלי, נפל גם הוא ומת).

² מידע מפורט על מיומנות פענוח מילים, ניתן לראות במסמך המיומנויות:

סיכום וסיום:

בשיעור זה, ראינו כי דבר ה' היה יקר. על כן, כאשר התגלה ה' לשמואל, הוא חשב כי עלי מדבר אליו. אולם בפעם השלישית הבין זאת עלי, והדריך את שמואל כיצד לענות לקב"ה. לאחר מכן התגלה ה' אל שמואל ואמר לו דברי נבואה קשים על דבר שיקרה לעם ישראל וכן לבית עלי. ניתן לתת לתלמידים משימת כתיבה יצירתית: לכתוב את סיפור התגלות ה' לשמואל מנקודת מבטו של שמואל. (הדגש הוא על הרגשות והתחושות, על כן אין עניין להיכנס להסבר מפורט של הנבואה עצמה, אלא רק לבדוק מהו תוכן הנבואה וגם מה מרגיש שמואל בעקבות נבואה קשה זו).

באופן זה, יסכמו התלמידים את הנלמד בשיעור באופן חווייתי, תוך שימת דגש על העוצמה וההתרגשות של שמואל. וכן זו תהיה גם הכנה לשיעור הבא – על תחושותיו של שמואל אל מול תוכן הנבואה שניתנה לו.

הצעות להמחשה:

- המחשת המושג יוקר- בעזרת חפץ ממשי.
- המחזה- להמחשת הבלבול של שמואל ואי הבנתו כי ה' מדבר אליו.
- מצלתיים- להמחשת קושי שמיעת הדברים שיעשה ה' לבית עלי.
- כתיבה יוצרת - לסיכום והעצמת חוויית ההתגלות.

מסרים והפנמה:

- א. מידת הסבלנות והנאמנות של שמואל שקם שלוש פעמים לעלי ואומר לו "הנני".
- ב. גדולתו של שמואל, שמקבל בגיל צעיר נבואה מה'.
- ג. גודל חטאם של בני עלי והשפעתם על עם ישראל כולו.

